

Desviació i control social

Jaime Rivière

PID_00200678

Material docent de la UOC

Jaime Rivière

Llicenciat en Sociologia i doctor en Ciència Política i Sociologia per la UNED, on, a més, va treballar durant sis anys. Actualment és professor de la Universitat de Salamanca en qüestions de metodologia, estructura social i sociologia de la desviació en els graus de Sociologia i Ciència Política i, anteriorment, en el títol propi de Criminologia. Ha realitzat estudis sobre una gamma àmplia de temes socials de l'actualitat, bàsicament entorn de l'anàlisi dels processos d'estratificació i mobilitat social, i també en l'anàlisi de processos de modernització, desigualtat i conformació de l'estat de benestar a l'Amèrica Llatina i Àsia. Ha publicat llibres sobre cultura econòmica i francès escolar i diversos articles sobre mobilitat social i assoliment educatiu a Espanya i des d'una perspectiva comparada. En l'actualitat treballa amb equips de Madrid i Barcelona en l'anàlisi de la segregació ocupacional de les dones i en l'estudi de l'abandó escolar primerenc com a procés d'etiquetatge. Ha fet estades a Nicaragua, al Regne Unit i a la Universitat de Stanford (Califòrnia).

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats per la professora: Patricia Hernández Hidalgo (2013)

Primera edició: febrer 2013

© Jaime Rivière

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2013

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

Dipòsit legal: B-362-2013

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

Què és la desviació i per què parlem en aquests termes

A l'estudiant li pot sorprendre que a hores d'ara encara parlem de **desviació** per a referir-nos al conjunt de temes que tractarem aquí. És una terminologia encunyada en anglès al principi del segle xx, que ha restat incrustada en el repertori de temes de la sociologia des dels primers passos com a disciplina acadèmica. No obstant això, hi ha algunes bones raons per a mantenir-la. La primera és que engloba un conjunt de processos socials molt ampli, que inclou comportaments i reaccions socials que van més enllà del comportament purament criminal.

Desviació, en la definició més senzilla com a ruptura de normes socials inclou –a més de la violència, el robatori i el crim organitzat–, el suïcidi, el comportament sexual no convencional, les maneres de vida alternatives o la presentació personal anòmla.

Molts inclouen fins i tot comportaments que no impliquen per si mateixos una ruptura de normes: l'obesitat o els trastorns mentals i físics poden caure en aquesta categoria i ser analitzats amb algunes de les eines que s'utilitzen en l'anàlisi de la desviació. Per tant, mantindrem la terminologia estàndard, encara que resulti una mica incòmoda, ja que la considerarem més àmplia i flexible que altres opcions, com **sociologia del crim** o **sociologia del comportament no conformista**.

Des del punt de vista d'alguns sociòlegs, la desviació no ha de ser necessàriament només negativa. Es pot parlar de desviació positiva en tractar sobre artistes i científics genials, persones extremadament atractives o grans reformadors. Des d'aquest punt de vista tan general, no és desviació solament el que la societat devalua o condemna, sinó també el que aprecia perquè és extraordinari. De nou ens atindrem a l'ús estàndard per a evitar confusions, ja que aquesta assignatura està pensada per a estudiants de criminologia.

Cal tenir en compte en tot moment que el que estudia la sociologia de la desviació no és solament el procés desviat en si mateix, sinó també la reacció social davant aquest procés. En els casos en què la desviació no implica necessàriament una ruptura de les normes, aquest component és fins i tot més important que el primer. La sociologia té poc a dir sobre la malaltia mental en si mateixa, a part de constatar el fet que hi ha molts trastorns neuròtics que estan fortament associats al context social. No obstant això, té molt més a aportar, en analitzar la resposta social a les malalties i trastorns mentals. Ai-

xò inclou la reacció de l'entorn del malalt, l'organització de la seva cura, el dispositiu mèdic posat en marxa per al seu tractament, control o vigilància, i la seva pròpia identitat com a malalt.

Per aquesta raó, en aquesta assignatura posarem una atenció especial en **els processos de control social del comportament**. Aquests no sols inclouen el sistema legal, sinó també el propi procés d'autocontrol après i posat en pràctica pels individus, la reacció del cercle proper, la de la comunitat i, per descomptat, la de l'estat i el sistema mèdic.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Interpretacions del comportament desviat i control social

Jaime Rivière

1. Metodologia: punts de vista per a entendre la desviació social
2. El control social del comportament desviat
3. Estratègies per a entendre la desviació
4. Punts de vista alternatius

Mòdul didàctic 2

Incomplir les normes

Jaime Rivière

1. Normes socials
2. Estereotip, etiquetatge i estigma
3. El comportament sexual com a font de desviació
4. Homofòbia i preferències sexuals
5. La persecució de la diferència: obesitat, tatuatge i discapacitat

Mòdul didàctic 3

Violència i risc personal

Jaime Rivière

1. Les formes de la violència: interpretacions biològiques, psicològiques i socials
2. La violència física
3. Violència sexual
4. Violència autoinfligida: el suïcidi

Mòdul didàctic 4

L'estructura social de la desviació

Jaime Rivière

1. Desigualtat social, violència i desviació
2. Subcultures desviades
3. Societats criminals
4. Delictes de coll blanc

